

УДК 657.1:338.43

JEL M41, G32, Q14

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2026-14-13>

Кладієв В.М.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9333-8691>

Volodymyr Kladiev

National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics"

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПОЗИКОВИЙ І ТИМЧАСОВО ЗАЛУЧЕНИЙ СУСПІЛЬНИЙ КАПІТАЛ НА ПАСИВНИХ РАХУНКАХ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

ORGANIZATION AND METHODOLOGY FOR FORMING INFORMATION ON BORROWED AND TEMPORARILY ATTRACTED SOCIAL CAPITAL IN THE PASSIVE ACCOUNTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Анотація. У статті досліджено організаційні та методичні засади формування інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал на пасивних рахунках бухгалтерського обліку аграрних підприємств. Обґрунтовано необхідність розвитку традиційного підходу до обліку пасивів, орієнтованого переважно на їх економічний зміст і строки погашення, шляхом урахування інституційного походження залучених ресурсів та інформаційних потреб користувачів. Запропоновано розмежовувати пасиви аграрних підприємств на позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал, що розширює інформаційні можливості системи бухгалтерського обліку та пасивних рахунків. Обґрунтовано розмежування пасивів аграрних підприємств на позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал. Розвинуто інституційно-інформаційний підхід до організації та методики бухгалтерського обліку, який передбачає систематизацію інформації на пасивних рахунках не лише за економічним змістом і строками виконання зобов'язань, а й за інституційним походженням ресурсів та інформаційним призначенням сформованих даних. Цільове фінансування, забезпечення та відповідні поточні й довгострокові зобов'язання визначено складовими тимчасово залученого суспільного капіталу, а кредити, позики та інші боргові зобов'язання – позикового капіталу. Запропоновано методологічно-організаційний базис інституційно-інформаційної архітектури формування бухгалтерської інформації, центральною складовою якого є багаторівнева аналітична побудова пасивних рахунків 47, 48, класів 5 і 6 із деталізацією за інститутами, контрагентами, договорами, програмами, проектами та напрямками використання ресурсів. Визначено послідовність формування інформації за етапами ідентифікації, визнання, оцінки, відображення на рахунках, аналітичної деталізації, узагальнення у звітності та використання сформованих даних на мікро-, мезо- і макрорівнях управління.

Ключові слова: пасивні рахунки бухгалтерського обліку; позиковий капітал; тимчасово залучений суспільний капітал; бухгалтерський облік; зобов'язання; цільове фінансування; забезпечення; аграрні підприємства; інституційно-інформаційний підхід; аналітичний облік; облікова інформація.

Abstract. Introduction. This article examines the organizational and methodological foundations for forming information on borrowed and temporarily attracted social capital in the passive accounts of agricultural enterprises. The need to advance the traditional approach to accounting for liabilities, which is primarily focused on their economic substance and maturity, is substantiated by taking into account the institutional origin of attracted resources and the information needs of users. It is proposed to distinguish the liabilities of agricultural enterprises into borrowed capital and temporarily attracted social capital, thereby expanding the information capabilities of the accounting system and passive accounts. **Purpose.** The purpose of the article is to provide theoretical substantiation and further develop the organizational and methodological foundations for forming information on borrowed and temporarily attracted social capital in the passive accounts of agricultural enterprises based on an institutional and information approach. **Materials and Methods.** The methodological framework of the study is based on the provisions of accounting theory, capital theory, institutional economics, and the systems approach to the formation of accounting information. Dialectical and systems methods were applied to reveal the economic and institutional nature of borrowed and temporarily attracted social capital. **Methods** of scientific abstraction, analysis, synthesis, comparison, and generalization were used to systematize scientific and regulatory approaches to accounting for targeted financing, provisions, current liabilities, and non-current liabilities. The structural and functional approach was employed to identify relationships between institutions, accounting objects, passive accounts, and users' information needs. **Results.** The distinction between borrowed capital and temporarily attracted social capital within the liabilities of agricultural enterprises is substantiated. Temporarily attracted social capital is proposed to be interpreted as a set of resources and obligations arising from an enterprise's interaction with the state, employees, owners of land plots (shares), territorial communities, international organizations, donors, and other social institutions, which temporarily remain in the enterprise's economic circulation in accordance with legislative, contractual, and other institutional conditions. The institutional and information approach to the organization and methodology of accounting has been further developed. Under this approach, information in passive accounts is systematized not only according to the economic substance and maturity of liabilities, but also according to the institutional origin of resources and the information purpose of the data generated. Targeted financing, provisions, and the corresponding current and non-current liabilities are identified as components of temporarily attracted social capital, while bank credits, loans, and other debt obligations constitute borrowed capital. A methodological and organizational framework for the institutional and information architecture of accounting

information formation is proposed, with a multilevel analytical structure of passive accounts 47 and 48 and Classes 5 and 6 as its central component. This structure provides for the detailed classification of information by institutions, counterparties, contracts, programs, projects, and areas of resource utilization. The sequence of information formation is defined through the stages of identification, recognition, measurement, recording in accounts, analytical detailing, aggregation in reporting, and the use of generated data at the micro-, meso-, and macro-levels of management. **Prospects.** Further research should focus on advancing the accounting methodology for individual components of borrowed and temporarily attracted social capital, improving the working chart of accounts, developing a system of subaccounts and analytical accounts, and enhancing primary documentation and analytical accounting registers. Further development is also required for the methodology of transforming information accumulated in passive accounts into indicators of financial, tax, management, and integrated reporting, as well as for the digitalization and aggregation of accounting data for their use at different levels of management.

Keywords: passive accounts; borrowed capital; temporarily attracted social capital; accounting; liabilities; targeted financing; provisions; agricultural enterprises; institutional and information approach; analytical accounting; accounting information.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток аграрних підприємств супроводжується ускладненням джерел формування капіталу та розширенням кола інституцій, з якими вони вступають у фінансово-економічні відносини. Поряд із кредитами і позиками підприємства використовують державну та міжнародну підтримку, гранти, цільове фінансування, а також формують зобов'язання перед працівниками, власниками земельних ділянок (паїв), державою, територіальними громадами та іншими суб'єктами. Такі ресурси і зобов'язання відрізняються економічною природою, умовами виникнення та напрямками використання, що потребує відповідного інформаційного відображення в бухгалтерському обліку.

Чинна система обліку класифікує зобов'язання переважно за строками погашення, видами розрахунків та окремими об'єктами. Унаслідок цього інформація, акумульована на рахунках 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», 48 «Цільове фінансування і цільові надходження», рахунках класів 5 «Довгострокові зобов'язання» і 6 «Поточні зобов'язання», не формує цілісного інформаційного масиву за економічною природою капіталу та інституційним походженням зобов'язань.

Для аграрних підприємств ця проблема набуває особливого значення через використання земельних і природних ресурсів, орендні відносини, державну підтримку, соціальні зобов'язання та участь у програмах міжнародного фінансування. Це зумовлює доцільність розмежування позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу: перший формується переважно на умовах повернення, строковості та платності, тоді як другий виникає у процесі взаємодії підприємства з державою, працівниками, власниками земельних ділянок, територіальними громадами, донорами та іншими суспільними інститутами.

Отже, наукова проблема полягає у недостатній відповідності традиційної організації обліку пасивів сучасним інформаційним потребам щодо економічної та інституційної природи джерел залучення ресурсів. Її вирішення потребує розвитку організації та методики бухгалтерського обліку на засадах інституційно-інформаційного підходу, спрямованого на ідентифікацію, систематизацію та аналітичне відображення позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу в системі пасивних рахунків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика формування та відображення зобов'язань у бухгалтерському обліку представлена широким спектром досліджень щодо їх економічної сутності, класифікації, визнання, оцінки, методики обліку та розкриття у

звітності. Водночас розвиток економічних відносин в аграрному секторі актуалізує необхідність урахування не лише економічної природи і строків погашення зобов'язань, а й інституційного характеру відносин, у межах яких вони виникають.

Теоретико-методологічне підґрунтя такого розвитку формує підхід М.А. Проданчука, який розглядає бухгалтерський облік як інформаційну підсистему управління аграрним бізнесом та обґрунтовує його роль у формуванні інформації для прийняття управлінських рішень [1]. Проблематику державної фінансової підтримки, грантового та міжнародного фінансування досліджують А. А. Григорук і Л. М. Литвин [2], Л. Михальчук і Є. Бендюг [3], Д. С. Осипчук [4]. Міжнародний досвід державної фінансової підтримки та її вплив на діяльність суб'єктів господарювання представлено у працях J. Crawford, Z.-Y. A. Cui, D. Kewley [5] та L. Gai, M. C. Arcuri, F. Ielasi [6].

Значний напрям досліджень пов'язаний із забезпеченнями майбутніх витрат і платежів. Їх суспільний та екологічний характер розкривають І. В. Замула та М. О. Козлова [7], методику формування й обліку резервів удосконалюють Н.І. Петренко та О.О. Пархомчук [8], а В.С. Терещенко систематизує умови їх формування, оцінки, документування та відображення на рахунках [9]. Методологічні засади забезпечень як об'єкта бухгалтерського обліку розвиває М. В. Дубініна [10; 11]. Окремі аспекти їх впливу на фінансовий стан, оцінювання та управління ризиками досліджують О. В. Коваленко [12], І. О. Ковальчук [13] та В.М. Дорошенко [14]. Специфіку резервування й обліково-аналітичного забезпечення аграрних підприємств висвітлюють І.О. Падій [15], Н. Овчарова, О. Кравченко та Р. Бобошко [16], а міжнародні аспекти – Л. П. Сидоренко [17], P. Hlaváčková [18] та S. Oliveira [19]. Нормативне регулювання забезпечень визначається НП(С)БО 11 та IAS 37 [20; 21].

Поточні й довгострокові зобов'язання досліджуються як у нормативному [20–22], так і науковому аспектах. Н.П. Михайлишин розкриває їх економічну сутність та класифікацію [23], Т.І. Затока – питання розкриття інформації про забезпечення виконання зобов'язань [24], І. Омеціньська – критерії їх визнання та оцінки [25]. Екологічний і суспільний зміст окремих зобов'язань розвивають І. В. Замула та М. О. Козлова [7], методичні аспекти резервування – Н. І. Петренко та О. О. Пархомчук [8] і В. С. Терещенко [9], а питання гармонізації національного та міжнародного обліку заборгованості – П.М. Хомик та М.А. Кулик [26].

Отже, наявні дослідження охоплюють широкий спектр питань визнання, оцінки, класифікації та облі-

кового відображення зобов'язань, однак переважно розглядають їх як окремі об'єкти бухгалтерського обліку. Недостатньо розробленим залишається їх комплексне представлення за джерелами залучення ресурсів, характером інституційних відносин та інформаційними потребами користувачів. Це визначає необхідність розмежування позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу та розвитку інституційно-інформаційного підходу до організації й методики їх бухгалтерського обліку на пасивних рахунках.

Метою статті є теоретичне обґрунтування економічної та інституційної природи позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу та розроблення методологічно-організаційного базису формування інформації про них у системі пасивних рахунків бухгалтерського обліку аграрних підприємств на засадах інституційно-інформаційного підходу.

Матеріали і методи. Методологічну основу дослідження становить сукупність положень теорії бухгалтерського обліку, інституційної економіки та теорії управління, доповнених авторським інституційно-інформаційним підходом до формування бухгалтерської інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал. У процесі дослідження застосовано діалектичний метод пізнання для розкриття економічної та інституційної природи зобов'язань аграрних підприємств; системний і структурно-функціональний підходи – для дослідження пасивних рахунків як взаємопов'язаної системи формування інформації про джерела залучення ресурсів; методи наукової абстракції, аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення – для систематизації наукових і нормативних підходів до трактування позикового капіталу, цільового фінансування, забезпечень, поточних і довгострокових зобов'язань. Метод класифікації та групування використано для розмежування позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу за їх економічною природою та інституційним призначенням; моделювання і графічний метод – для побудови методологічно-організаційного базису інституційно-інформаційної архітектури формування відповідної інформації у системі пасивних рахунків бухгалтерського обліку аграрних підприємств.

Інформаційною базою дослідження слугували наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем бухгалтерського обліку зобов'язань, забезпечень, цільового фінансування та державної підтримки, положення національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а також нормативно-правові акти України, що регламентують порядок визнання, оцінки та відображення відповідних об'єктів у бухгалтерському обліку і звітності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організація бухгалтерського обліку пасивів аграрних компаній традиційно ґрунтується на їх економічному змісті та нормативній побудові системи рахунків. Пасивні рахунки формують інформацію про джерела фінансування та зобов'язання підприємства, однак сучасне розширення його взаємодії з банками, державою, працівниками, власниками земельних ділянок (паїв), територіальними громадами, міжнародними організаціями та іншими інституційними суб'єктами потребує поглиблення такого підходу.

Різна економічна природа ресурсів, умови їх залучення та характер відповідальності підприємства

зумовлюють необхідність розмежування пасивів не лише за строками погашення і видами зобов'язань, а й за джерелами їх виникнення та характером інституційних відносин. За цією ознакою у складі пасивів доцільно виокремлювати позиковий капітал і тимчасово залучений суспільний капітал.

Під позиковим капіталом пропонується розуміти фінансові ресурси, залучені від банків, фінансових установ та інших кредиторів на договірних засадах, що передбачають повернення, строковість та, як правило, платність. Тимчасово залучений суспільний капітал охоплює ресурси та пов'язані з ними зобов'язання, що виникають у процесі взаємодії підприємства з державою, працівниками, власниками земельних ділянок, територіальними громадами, міжнародними організаціями, донорами та іншими суспільними інститутами і використовуються відповідно до законодавчих, договірних чи інших установлених умов.

Принципова відмінність між цими складовими полягає у характері економічних відносин. Позиковий капітал цілеспрямовано залучається для фінансування діяльності на умовах повернення, тоді як тимчасово залучений суспільний капітал формується внаслідок податкових, трудових, земельно-ресурсних, соціальних, інвестиційних та інших інституційно визначених відносин. Для аграрних компаній це особливо актуально через значну роль орендованих земель, розрахунків із власниками паїв, державної підтримки, грантового фінансування, трудових і податкових зобов'язань. Інформація про них відображається на різних пасивних рахунках, що ускладнює комплексне оцінювання структури залученого капіталу.

У зв'язку з цим запропоновано інституційно-інформаційний підхід, за якого об'єкти обліку систематизуються за економічною природою ресурсів, інституційним суб'єктом виникнення зобов'язань та інформаційними потребами користувачів. Такий підхід не заперечує чинної класифікації зобов'язань, а розширює її аналітичні можливості. Пасивні рахунки при цьому виступають не лише засобом реєстрації зобов'язань, а й інформаційною основою ідентифікації та систематизації різних форм залученого капіталу.

Відповідно, структуру позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу доцільно формувати з урахуванням економічного змісту та інституційної природи зобов'язань, їх взаємозв'язку з пасивними рахунками та інформаційного призначення сформованих даних (табл. 1).

За результатами систематизації, наведеної в табл. 1, встановлено, що позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал мають відмінну економічну та інституційну природу, хоча інформація про них формується в межах єдиної системи пасивних рахунків бухгалтерського обліку. Якщо позиковий капітал характеризує переважно фінансові відносини підприємства з банками, фінансовими установами та іншими кредиторами, то тимчасово залучений суспільний капітал відображає ширший спектр взаємовідносин аграрного підприємства з працівниками, власниками земельних ділянок (паїв), територіальними громадами, державою, міжнародними організаціями та донорами.

У складі тимчасово залученого суспільного капіталу запропоновано виокремлювати соціальну, земельно-ресурсну, податкову та інвестиційну складові, що

Таблиця 1

**Концептуальна інституційна структура позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу
у системі бухгалтерського обліку аграрних підприємств**

Вид капіталу	Інституційне значення	Інститути	Пасивні рахунки бухгалтерського обліку	Основні об'єкти бухгалтерського обліку	Інформаційне призначення
Тимчасово залучений суспільний капітал (Поточні і довгострокові зобов'язання)	Соціальне	Працівники, органи соціального страхування	47, 66	Забезпечення виплат відпусток, інших виплат працівникам, розрахунки з оплати праці	Формування інформації щодо виконання соціальних гарантій та соціальної відповідальності підприємства
	Земельно-ресурсне	Власники земельних ділянок (паїв), територіальні громади	47, 68	Забезпечення виплат пайовикам, розрахунки за оренду земельних ділянок, забезпечення рекультивації та відновлення земель	Формування інформації про виконання зобов'язань щодо використання земельних ресурсів і природного капіталу
	Податкове	Держава	47, 54, 64	Поточні та відстрочені податкові зобов'язання, забезпечення податкових платежів	Формування інформації для податкового адміністрування та публічного управління
	Інвестиційне	Держава, міжнародні організації, донори	48	Цільове фінансування, державні гранти, міжнародна технічна допомога, гуманітарна допомога	Контроль цільового використання фінансових ресурсів та оцінка ефективності програм підтримки
Позиковий капітал (Поточні і довгострокові зобов'язання)	Фінансове	Банки, фінансові установи, інші кредитори	Клас 5, 6	Довгострокові та короткострокові кредити, позики, інші боргові зобов'язання	Формування інформації щодо структури позикового капіталу, фінансової стійкості, ліквідності та кредитоспроможності підприємства

Джерело: сформовано автором

дозволяє систематизувати відповідні зобов'язання не лише за строками їх погашення, а й за характером інституційних відносин та інформаційним призначенням. Такий підхід розширює аналітичні можливості пасивних рахунків і створює методологічну основу для формування цілісної інформації про склад, джерела виникнення та напрями використання позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу. Водночас розосередження відповідної інформації між різними пасивними рахунками обумовлює необхідність подальшого розвитку їх аналітичної побудови. Тому наступним етапом дослідження має стати обґрунтування організації та методики бухгалтерського обліку окремих складових позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу з визначенням відповідних субрахунків та аналітичних розрізів.

Особливе місце у структурі тимчасово залученого суспільного капіталу аграрних підприємств посідає його інвестиційна складова, формування якої пов'язане із залученням ресурсів держави, міжнародних організацій, донорських установ та інших інституцій для фінансування визначених програм, проєктів і напрямів розвитку. На відміну від традиційного позикового капіталу, такі ресурси, як правило, мають цільове призначення, особливі умови використання та потребують належного інформаційного супроводу щодо їх надходження, використання і результативності.

Розширення програм державної підтримки, грантового фінансування та міжнародної фінансової допомоги актуалізує питання їх належного відображення в

системі бухгалтерського обліку. При цьому важливим є не лише відображення факту надходження та використання відповідних ресурсів, а й забезпечення їх ідентифікації за джерелами фінансування, цільовим призначенням, умовами використання та напрямками освоєння. Це створює передумови для підвищення прозорості руху таких ресурсів та формування інформації, необхідної для оцінювання ефективності їх використання.

Проблематика державної фінансової підтримки, міжнародної допомоги, грантового фінансування та їх бухгалтерського відображення представлена у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Аналіз наукових підходів свідчить про поступове зміщення акценту від дослідження механізмів залучення фінансової допомоги до необхідності формування належного обліково-інформаційного забезпечення її використання. Водночас у наукових дослідженнях недостатньо розкрито можливість розгляду таких ресурсів з позиції їх інституційної природи як складової тимчасово залученого суспільного капіталу. З огляду на це доцільним є узагальнення існуючих наукових підходів та визначення напрямів їх розвитку в межах запропонованої авторської концепції формування інформації про тимчасово залучений суспільний капітал на пасивних рахунках бухгалтерського обліку (табл. 2).

Узагальнення наукових підходів, наведених у табл. 2, засвідчує, що цільове фінансування, державна підтримка, грантові ресурси та міжнародна допомога переважно досліджуються з позицій їх залучення, бух-

Таблиця 2

Наукові підходи до обліково-інформаційного забезпечення цільового фінансування та напрями їх розвитку в концепції тимчасово залученого суспільного капіталу

Автор (джерело)	Науковий підхід	Напрямок розвитку авторської концепції
Григорук А.А., Литвин Л.М. [2]	Обґрунтовано значення міжнародної фінансової допомоги для розвитку економіки України.	Цільове фінансування розглядається як складова тимчасово залученого суспільного капіталу.
Михальчук Л., Бендюг Є. [3]	Досліджено механізми залучення грантових ресурсів.	Організація бухгалтерського обліку повинна забезпечувати простежуваність використання цільових коштів.
Осіпчук Д.С. [4]	Висвітлено проблеми бухгалтерського обліку державних грантів.	Інформація про цільове фінансування має інтегруватися у фінансову та податкову звітність.
Crawford J., Cui Z.-Y. A., Kewley D. [5]	Узагальнено міжнародний досвід державної фінансової підтримки.	Державна підтримка повинна формувати окремий інформаційний блок бухгалтерського обліку.
Gai L., Arcuri M. C., Ielasi F. [6]	Визначено вплив державної підтримки на фінансову стійкість підприємств.	Необхідне відображення впливу цільового фінансування на фінансову стійкість підприємства.
Нормативно-правові акти [20–22]	Визначають правові та методичні засади обліку цільового фінансування.	Потребують подальшої гармонізації та розвитку відповідно до інституційно-інформаційного підходу.

Джерело: сформовано автором на основі [2–6; 20–22]

галтерського відображення та впливу на фінансовий стан підприємств. Водночас недостатньо розкритим залишається їх системне представлення в обліку з урахуванням інституційного походження, цільового призначення та умов використання ресурсів.

У цьому дослідженні цільове фінансування розглядається як інвестиційна складова тимчасово залученого суспільного капіталу, що характеризує інституційні відносини аграрного підприємства з державою, міжнародними організаціями, донорами та іншими суб'єктами. Відповідно, організація та методика його обліку мають забезпечувати простежуваність джерел надходження, напрямів і умов використання цільових ресурсів та результатів їх освоєння.

Поряд із цільовим фінансуванням важливою складовою тимчасово залученого суспільного капіталу є забезпечення майбутніх витрат і платежів, специфіка яких пов'язана з невизначеністю суми або строку виконання зобов'язань. Для аграрних підприємств особливого значення набувають забезпечення, пов'язані з виплатами працівникам, використанням і відновленням земельних ресурсів, природоохоронними заходами та іншими майбутніми витратами суспільного значення.

Дослідження І.В. Замули та М.. Козлової підтверджують суспільне й екологічне значення окремих видів таких зобов'язань [7]. Н.І. Петренко та О.О. Пархомчук акцентують увагу на вдосконаленні їх визнання, оцінки та відображення в бухгалтерському обліку [8], а В.С. Терещенко систематизує основні методичні елементи обліку забезпечень [9]. Водночас недостатньо дослідженим залишається їх інформаційне значення у системі інституційних відносин підприємства.

Це зумовлює необхідність систематизації наукових підходів до забезпечень та їх розвитку на засадах інституційно-інформаційного підходу, що передбачає врахування не лише економічного змісту майбутніх витрат, а й характеру інституційних зобов'язань та інформаційних потреб користувачів. Результати такого узагальнення представлено в табл. 3.

Узагальнення наукових підходів, наведених у табл. 3, свідчить, що забезпечення переважно досліджуються як самостійний об'єкт бухгалтерського обліку з акцентом на умовах їх визнання, оцінки,

порядку формування та впливі на фінансові результати підприємства. Водночас їх інформаційне значення не обмежується відображенням майбутніх витрат і платежів, оскільки окремі види забезпечень характеризують зобов'язання підприємства перед працівниками, власниками земельних ресурсів, територіальними громадами, державою та суспільством.

З позиції запропонованого інституційно-інформаційного підходу забезпечення доцільно розглядати як один із облікових механізмів формування інформації про тимчасово залучений суспільний капітал. Такий підхід передбачає їх систематизацію не лише за видами майбутніх витрат, а й за інституційною природою відповідних зобов'язань, суб'єктами, перед якими вони виникають, та інформаційним призначенням сформованих даних. Це створює підґрунтя для розвитку аналітичного обліку соціальних, земельно-ресурсних, екологічних та інших забезпечень суспільного характеру.

Разом із тим забезпечення становлять лише окрему складову системи зобов'язань аграрного підприємства. Значна частина інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал формується на рахунках поточних і довгострокових зобов'язань, які відображають взаємовідносини підприємства з банками, кредиторами, державою, працівниками, власниками земельних ділянок та іншими інституційними суб'єктами. Тому для обґрунтування цілісної організації їх бухгалтерського обліку необхідно розширити предмет дослідження та встановити, наскільки існуючі нормативні й наукові підходи до класифікації та відображення зобов'язань відповідають запропонованій концепції їх інституційної структуризації.

З цією метою систематизовано нормативні положення та наукові підходи до трактування поточних і довгострокових зобов'язань і визначено напрями їх розвитку в межах авторської концепції позикового та тимчасово залученого суспільного капіталу (табл. 4).

Дані табл. 4 свідчать, що в нормативному регулюванні та науковій літературі поточні й довгострокові зобов'язання переважно розглядаються за критеріями строковості, умов виникнення і погашення, оцінки та порядку відображення у бухгалтерському обліку і звітності. Водночас такий підхід не повною мірою враховує інституційне походження зобов'язань та інформаційне

Таблиця 3

Узагальнення наукових підходів до трактування забезпечень як об'єктів бухгалтерського обліку та напрями розвитку їх інформаційного забезпечення

Автор	Основний науковий підхід	Напрямок розвитку авторської концепції
Дубініна М.В. [10; 11]	Забезпечення як самостійний об'єкт бухгалтерського обліку	Розширення методології шляхом урахування інституційних інформаційних потреб користувачів
Коваленко О.В. [12]	Вплив забезпечень на фінансовий результат і фінансову стійкість	Інтеграція інформації про забезпечення у фінансову, інтегровану та податкову звітність
Ковальчук І.О. [13]	Методичні підходи до оцінки резервів	Розвиток організаційних аспектів формування інформації
Дорошенко В.М. [14]	Забезпечення як інструмент управління ризиками	Розширення інформаційної функції забезпечень у системі управління
Падій І.О. [15]	Формування резервів у сільськогосподарських підприємствах	Інтеграція бухгалтерського обліку із системою звітності
Овчарова Н., Кравченко О., Бобошко Р. [16]	Обліково-аналітичне забезпечення аграрних підприємств	Розгляд забезпечень як самостійного інституційного об'єкта бухгалтерського обліку
Сидоренко Л.П. [17]	Формування резервів відповідно до МСФЗ	Поширення методики на всі види забезпечень
Hlaváčková P. [18]	Управління ризиками біологічних активів	Інтеграція біологічних ризиків у систему бухгалтерського обліку забезпечень
Oliveira S. [19]	Ризик-орієнтоване резервування	Адаптація міжнародних підходів до національної системи бухгалтерського обліку
НП(С)БО [20], Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи» [21].	Нормативне регулювання бухгалтерського обліку забезпечень	Розширення нормативного підходу шляхом формування інституційно-інформаційної концепції

Джерело: сформовано автором на основі [10–21]

Таблиця 4

Узагальнення наукових і нормативних підходів до трактування поточних і довгострокових зобов'язань у бухгалтерському обліку

Автор (джерело)	Основний науковий підхід	Напрямок розвитку авторської концепції
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [22]	Визначає загальні принципи визнання та відображення зобов'язань як складової фінансової звітності.	Доцільно доповнити нормативний підхід урахуванням інституційного призначення бухгалтерської інформації.
НП(С)БО 11 «Зобов'язання» [20]	Класифікує зобов'язання на поточні, довгострокові, забезпечення та непередбачені зобов'язання;	Доцільно розширити класифікацію шляхом виділення інституційних груп користувачів інформації.
МСБО 37 [21]	Розглядає юридичні та конструктивні зобов'язання, визначає порядок їх оцінки та розкриття інформації.	Інституційно-інформаційний підхід дозволяє врахувати не лише юридичні, а й суспільні та економічні аспекти виникнення зобов'язань.
Михайлишин Н.П. [23]	Досліджує економічну сутність зобов'язань, умови їх виникнення та класифікацію за строками погашення.	Класифікацію доцільно доповнити інституційними ознаками та інформаційним призначенням зобов'язань.
Затока Т.І. [24]	Обґрунтовує необхідність розкриття інформації про способи забезпечення виконання зобов'язань у фінансовій звітності.	Доцільно розширити інформаційне наповнення бухгалтерського обліку відповідно до потреб різних інститутів.
Омецінська І. [25]	Розглядає критерії визнання зобов'язань та забезпечень, акцентуючи увагу на існуванні теперішнього обов'язку підприємства.	Доцільно використовувати критерії визнання як основу побудови інституційної моделі бухгалтерського обліку.
Замула І.В., Козлова М.О. [7]	Показують екологічний і суспільний характер окремих видів забезпечень та резервів.	Розширити сферу застосування забезпечень як складової тимчасово залученого суспільного капіталу.
Петренко Н.І., Пархомчук О.О. [8]	Запропоновано удосконалення методики бухгалтерського обліку резервів майбутніх витрат і платежів.	Інтегрувати організацію аналітичного обліку із системою інституційних інформаційних запитів.
Хомик П.М., Кулик М.А. [26]	Проведено порівняльний аналіз обліку заборгованості за П(С)БО та МСФЗ.	Гармонізувати національні й міжнародні підходи через інституційно-інформаційну модель бухгалтерського обліку.
Терещенко В.С. [9]	Систематизовано методику бухгалтерського обліку забезпечень майбутніх витрат і платежів.	Поширити методичні підходи на всі складові позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу.

Джерело: сформовано автором на основі [7–9; 20–26]

призначення сформованих даних. Тому традиційну класифікацію доцільно доповнити інституційною ознакою, що дозволяє розмежувати зобов'язання, які формують позиковий капітал, та зобов'язання перед державою, працівниками, власниками земельних ділянок, територіальними громадами, донорами й іншими суспільними інститутами, які в межах авторської концепції віднесено до тимчасово залученого суспільного капіталу.

Практична реалізація такого підходу потребує відповідної організації та методики бухгалтерського обліку. Вихідним орієнтиром при цьому виступає інституційний інформаційний запит, відповідно до якого інформація має систематизуватися не лише за видом, сумою і строком виконання зобов'язання, а й за суб'єктом його виникнення, джерелом залучення та напрямом використання ресурсів. Це зумовлює необхідність розвитку аналітичної побудови рахунків 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів», 48 «Цільове фінансування і цільові надходження», а також рахунків класів 5 «Довгострокові зобов'язання» і 6 «Поточні зобов'язання».

Центральним елементом авторського підходу є багаторівнева аналітична архітектура пасивних рахунків, що передбачає деталізацію інформації за інститутами, контрагентами, договорами, програмами, проектами та напрямками використання ресурсів. Така побудова забезпечує формування єдиного масиву бухгалтерських даних, придатного для трансформації

у показники фінансової, податкової, управлінської та інтегрованої звітності й подальшого використання на мікро-, мезо- та макрорівнях управління.

Отже, результати дослідження дають підстави сформулювати методологічно-організаційний базис інституційно-інформаційної архітектури формування інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал, у якому інституційний інформаційний запит визначає організацію та методику бухгалтерського обліку, їх реалізація здійснюється через багаторівневу аналітичну побудову пасивних рахунків, а сформована інформація трансформується у відповідні види звітності та використовується на різних рівнях управління (рис. 1).

Запропонований на рис. 1 методологічно-організаційний базис інституційно-інформаційної архітектури відображає послідовність формування бухгалтерської інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал – від виникнення інформаційного запиту до її узагальнення у звітності та використання на різних рівнях управління. Його особливістю є орієнтація організації та методики бухгалтерського обліку не лише на економічну природу об'єктів, а й на інституційне походження ресурсів та інформаційні потреби користувачів.

Центральною складовою запропонованої архітектури є багаторівнева аналітична побудова пасивних рахунків, що передбачає деталізацію інформації за інститутами, контрагентами, договорами, програмами,

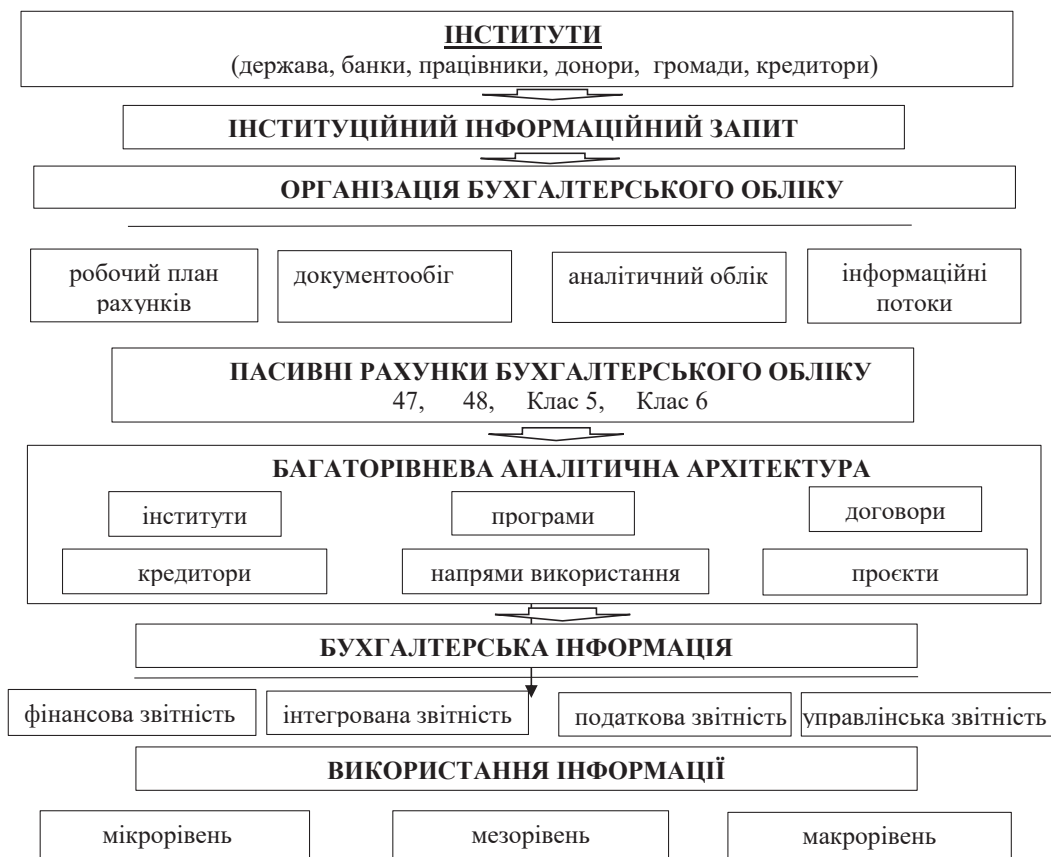


Рис. 1. Методологічно-організаційний базис інституційно-інформаційної архітектури формування інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал у системі пасивних рахунків бухгалтерського обліку аграрних підприємств

Джерело: сформовано автором

проектами та напрямками використання ресурсів. Методична реалізація підходу охоплює послідовність процедур: ідентифікація економічної природи операції, визначення інституційного суб'єкта, визнання, оцінка, вибір відповідного рахунку, формування аналітичних розрізів, відображення операції та узагальнення інформації у регістрах і звітності. Це забезпечує простежуваність інформаційного потоку та формування єдиного масиву бухгалтерських даних.

Управлінська цінність сформованої інформації полягає у можливості її використання на мікро-, мезо- та макrorівнях - для управління зобов'язаннями й фінансовою стійкістю підприємства, оцінювання процесів фінансування та ресурсного забезпечення аграрного сектору, а також формування агрегованої інформації про взаємодію аграрного бізнесу з державою та іншими суспільними інститутами. Таким чином, запропонований базис забезпечує перехід від традиційного відображення зобов'язань до інституційно орієнтованої системи формування бухгалтерської інформації про позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал та створює підґрунтя для подальшого розвитку робочого плану рахунків, аналітичного обліку, документування й інформаційних потоків аграрних підприємств.

Висновки. Проведене дослідження засвідчило необхідність розвитку традиційних підходів до організації бухгалтерського обліку пасивів аграрних підприємств у напрямі посилення їх інформаційного та інституційного змісту. Існуюча класифікація зобов'язань за строками погашення та видами розрахунків забезпечує їх облікове відображення, однак не повною мірою розкриває економічну природу джерел залучення ресурсів, характер взаємодії підприємства з відповідними інститутами та інформаційне призначення сформованих даних.

Обґрунтовано доцільність розмежування пасивів аграрних підприємств на позиковий і тимчасово залучений суспільний капітал. Позиковий капітал характеризує ресурси, залучені на договірних засадах на умовах повернення, строковості та, як правило, платності. Тимчасово залучений суспільний капітал запропоновано розглядати як сукупність ресурсів і зобов'язань, що виникають у процесі взаємодії підприємства з державою, працівниками, власниками земельних ділянок (паїв), територіальними громадами, міжнародними організаціями, донорами та іншими суспільними інститутами і тимчасово перебувають у господарському обороті підприємства відповідно до законодавчих, договірних або інших інституційних умов.

Розвинуто інституційно-інформаційний підхід до організації бухгалтерського обліку, відповідно до якого систематизація інформації на пасивних рахунках здійснюється не лише за економічним змістом і строками виконання зобов'язань, а й за інституційним походженням ресурсів та інформаційними потребами користувачів. На цій основі цільове фінансування, забезпечення, окремі поточні та довгострокові зобов'язання розглядаються як складові тимчасово залученого суспільного капіталу, тоді як кредити, позики та інші боргові інструменти формують позиковий капітал.

Запропоновано методологічно-організаційний базис інституційно-інформаційної архітектури формування бухгалтерської інформації, центральною складовою якого є багаторівнева аналітична побудова пасивних рахунків 47, 48, класів 5 і 6. Їх деталізація за інститутами, контрагентами, договорами, програмами, проектами та напрямками використання ресурсів забезпечує простежуваність інформації від моменту виникнення зобов'язання до її узагальнення у звітності та створює передумови для формування єдиного інформаційного масиву бухгалтерських даних.

Практичне значення запропонованого підходу полягає у розширенні можливостей використання інформації пасивних рахунків на мікро-, мезо- та макrorівнях управління: для управління зобов'язаннями, фінансовою стійкістю та ризиками аграрного підприємства; оцінювання ресурсного, кредитного, інвестиційного й соціального забезпечення аграрного сектору в галузевому та територіальному розрізах; формування агрегованої інформації про взаємодію аграрного бізнесу з державою, фінансовими установами та іншими суспільними інститутами.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробленням конкретного методичного інструментарію реалізації запропонованої архітектури: удосконаленням робочого плану рахунків, формуванням системи субрахунків та аналітичних рахунків для окремих складових позикового і тимчасово залученого суспільного капіталу, розвитком первинного документування та регістрів аналітичного обліку, а також визначенням порядку трансформації сформованої інформації у показники фінансової, податкової, управлінської та інтегрованої звітності. Подальшого дослідження потребує також цифровізація запропонованої системи та формування механізмів агрегування бухгалтерських даних для їх багаторівневого використання в управлінні.

Бібліографічний список:

1. Проданчук М. А. Облік у системі управління аграрним бізнесом підприємств : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2014. 526 с.
2. Григорук А. А., Литвин Л. М. Розвиток економіки України в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*. 2023. № 4 (34). С. 215–222. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4\(34\)-215-222](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222)
3. Михальчук Л., Бендюг Є. Методи залучення фінансових ресурсів для розвитку соціального підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2021. № 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-56>
4. Осіпчук Д. С. Особливості та проблеми національної та міжнародної практики відображення операцій з державними грантами в обліку підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 9. С. 104–111. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.9.23>
5. Crawford J., Cui Z.-Y. A., Kewley D. Government finance, loans, and guarantees for small and medium enterprises (SMEs) (2000–2021): A systematic review. *Journal of Small Business Management*. 2023. P. 2607–2637. DOI: <https://doi.org/10.1080/00472778.2023.2179334>
6. Gai L., Arcuri M. C., Ielasi F. How does government-backed finance affect SMEs' crisis predictors? *Small Business Economics*. 2023. Vol. 61, № 3. P. 1205–1229. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00733-x>

7. Замула І. В., Козлова М. О. Резерви майбутніх витрат на охорону навколишнього середовища: бухгалтерська інтерпретація. *Вісник ЖДТУ*. 2011. № 3 (57). С. 51–55. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2011-3\(57\)-51-55](https://doi.org/10.26642/jen-2011-3(57)-51-55)
8. Петренко Н. І., Пархомчук О. О. Удосконалення обліку резервів майбутніх витрат і платежів. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. Вип. 2 (20). С. 385–396. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2\(20\)-385-396](https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2(20)-385-396)
9. Терещенко В. С. Бухгалтерський облік забезпечень майбутніх витрат і платежів: теорія та методика : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ : Державна академія статистики, обліку та аудиту, 2008. 19 с.
10. Дубініна М. В., Гомелько Н. Г., Дубінін В. А. Концепція формування резервів як об'єкта бухгалтерського обліку. *Modern Economics*. 2017. № 6. С. 60–68. Режим доступу: <https://modecon.mnau.edu.ua/kontseptsiiia-formuvannia-rezerviv/>
11. Дубініна М. В., Черняк С. Г. Політика облікового резервування: формування та використання // Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Миколаїв, 17–18 листопада 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 31–34. Режим доступу: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10455>
12. Коваленко О. В. Бухгалтерський облік резервів: сучасні виклики та перспективи. Київ : Фінанси України, 2023. 245 с.
13. Ковальчук І. О. Вплив кредитних ризиків на фінансову стійкість підприємств. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2022. № 5. С. 20–35.
14. Дорошенко В. М. Управління дебіторською заборгованістю: сучасні виклики та методи оцінки. *Фінанси і кредит*. 2023. № 2. С. 45–58.
15. Падій І. О. Методичне забезпечення формування резервів в обліку сільськогосподарських підприємств. *Держава та регіони. Серія: Економіка*. 2019. № 2.
16. Овчарова Н., Кравченко О., Бобошко Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30.
17. Сидоренко Л. П. Методологічні аспекти формування резерву сумнівних боргів відповідно до МСФЗ. *Економічний аналіз*. 2023. № 7. С. 62–78.
18. Hlaváčková P. Forest as a Biological Asset – An Accounting and Tax Perspective. *Journal of Forest Science*. 2025. Vol. 71, № 7. DOI: 10.17221/31/2025-JFS
19. Oliveira S. *Risk-Based Reserves in Agri-Business: Standards and Application*. Lisbon : Springer, 2023.
20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : наказ Міністерства фінансів України від 31 січня 2000 року № 20. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00>.
21. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи». Сайт Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051
22. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
23. Михайлишин Н. П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти. *Економіка: реалії часу*. 2012. № 2 (3). С. 130–135. URL: <https://economics.op.edu.ua/files/archive/2012/No2/130-135.pdf>.
24. Затока Т. В. Розкриття інформації про способи забезпечення виконання зобов'язань у звітності: напрями удосконалення. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. Вип. 2 (20). С. 212–220. URL: <https://pbo.ztu.edu.ua/article/download/43853/40554>
25. Омецінська І. Сутність забезпечень, порядок їх визнання та оцінки. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 285–288. URL: https://econa.at.ua/Vypusk_6/ometsinska.pdf
26. Хомик П. М., Кулик М. А. Порівняльний аспект обліку заборгованості підприємства за П(С)БО та МСФЗ. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 503–510. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3027/1/56.pdf>

References:

1. Prodanchuk, M. A. (2014). *Oblik u systemi upravlinnia ahrarnym biznesom pidpriemstv* [Accounting in the management system of agrarian business of enterprises]. Kyiv: NSC "IAE", 526 p. [in Ukrainian].
2. Hryhoruk, A. A., & Lytvyn, L. M. (2023). Rozvytok ekonomiky Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Development of Ukraine's economy under martial law]. *Naukovi perspektyvy – Scientific Perspectives*, 4 (34), 215–222. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4\(34\)-215-222](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-4(34)-215-222) [in Ukrainian].
3. Mykhalchuk, L., & Bendiuh, Ye. (2021). Metody zaluchennia finansovykh resursiv dlia rozvytku sotsialnoho pidpriemnytstva [Methods of attracting financial resources for the development of social entrepreneurship]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 32. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-56> [in Ukrainian].
4. Osipchuk, D. S. (2023). Osoblyvosti ta problemy natsionalnoi ta mizhnarodnoi praktyky vidobrazhennia operatsii z derzhavnymy hrantamy v obliku pidpriemstva [Features and problems of national and international practice of accounting for government grant transactions at an enterprise]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economics. Finances. Law*, 9, 104–111. <https://doi.org/10.37634/efp.2023.9.23> [in Ukrainian].
5. Crawford, J., Cui, Z.-Y. A., & Kewley, D. (2023). Government finance, loans, and guarantees for small and medium enterprises (SMEs) (2000–2021): A systematic review. *Journal of Small Business Management*, 2607–2637. <https://doi.org/10.1080/00472778.2023.2179334>.
6. Gai, L., Arcuri, M. C., & Ielasi, F. (2023). How does government-backed finance affect SMEs' crisis predictors? *Small Business Economics*, 61 (3), 1205–1229. <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00733-x>.
7. Zamula, I. V., & Kozlova, M. O. (2011). Rezervy maibutnikh vytrat na okhoronu navkolyshnoho seredovyshcha: bukhgalterska interpretatsiia [Provisions for future environmental protection costs: Accounting interpretation]. *Visnyk ZhDTU – Bulletin of Zhytomyr State Technological University*, 3 (57), 51–55 [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2011-3\(57\)-51-55](https://doi.org/10.26642/jen-2011-3(57)-51-55)
8. Petrenko, N. I., & Parkhomchuk, O. O. (2011). Udoshkonalennia obliku rezerviv maibutnikh vytrat i platezhiv [Improvement of accounting for provisions for future expenses and payments]. *Problemy teorii ta metodologii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis*, 2(20), 385–396 [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2\(20\)-385-396](https://doi.org/10.26642/pbo-2011-2(20)-385-396)

9. Tereshchenko, V. S. (2008). *Bukhhalterskyi oblik zabezpechen maibutnikh vytrat i platezhiv: teoriia ta metodyka* [Accounting for provisions for future expenses and payments: Theory and methodology]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: State Academy of Statistics, Accounting and Audit, 19 p. [in Ukrainian].
10. Dubinina, M. V., Homelko, N. H., & Dubinin, V. A. (2017). Kontseptsiiia formuvannia rezerviv yak obiekta bukhhalterskoho obliku [The concept of forming reserves as an object of accounting]. *Modern Economics*, 6, 60–68 [in Ukrainian]. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/kontseptsiiia-formuvannia-rezerviv/>
11. Dubinina, M. V., & Cherniak, S. H. (2021). Polityka oblikovoho rezervuvannia: Formuvannia ta vykorystannia. In *Oblikovo-analitychne i finansove zabezpechennia diialnosti subiektiv hospodariuvannia: Natsionalni, hlobalizatsiini, yevrointehratsiini aspekty* (pp. 31–34). Mykolaiv National Agrarian University. [in Ukrainian]. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10455>
12. Kovalenko, O. V. (2023). *Bukhhalterskyi oblik rezerviv: suchasni vykylyky ta perspektyvy* [Accounting for reserves: Current challenges and prospects]. Kyiv: Finansy Ukrainy, 245 p. [in Ukrainian].
13. Kovalchuk, I. O. (2022). Vplyv kredytnykh ryzykiv na finansovu stiiikist pidpriemstv [The impact of credit risks on the financial stability of enterprises]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and Audit*, 5, 20–35 [in Ukrainian].
14. Doroshenko, V. M. (2023). Upravlinnia debitorskoiu zaborhovanistiu: suchasni vykylyky ta metody otsinky [Accounts receivable management: Current challenges and valuation methods]. *Finansy i kredyt – Finance and Credit*, 2, 45–58 [in Ukrainian].
15. Padii, I. O. (2019). Metodychne zabezpechennia formuvannia rezerviv v obliku silskohospodarskykh pidpriemstv [Methodological support for the formation of reserves in the accounting of agricultural enterprises]. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika – State and Regions. Series: Economics*, 2 [in Ukrainian].
16. Ovcharova, N., Kravchenko, O., & Boboshko, R. (2021). Formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy silskohospodarskykh pidpriemstv [Formation of accounting and analytical support for cost management of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 30 [in Ukrainian].
17. Sydorenko, L. P. (2023). Metodolohichni aspekty formuvannia rezervu sumnivnykh borhiv vidpovidno do MSFZ [Methodological aspects of forming an allowance for doubtful debts in accordance with IFRS]. *Ekonomichnyi analiz – Economic Analysis*, 7, 62–78 [in Ukrainian].
18. Hlaváčková, P. (2025). Forest as a biological asset – An accounting and tax perspective. *Journal of Forest Science*, 71 (7). DOI: 10.17221/31/2025-JFS
19. Oliveira, S. (2023). *Risk-Based Reserves in Agri-Business: Standards and Application*. Lisbon: Springer.
20. Ministry of Finance of Ukraine. (2000). *Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 11 “Zoboviazannia”* [National Accounting Regulation (Standard) 11 “Liabilities”], approved by Order No. 20 of January 31, 2000. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0085-00>. [in Ukrainian].
21. International Accounting Standard 37. *Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets* (IAS 37). Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_051
22. Verkhovna Rada of Ukraine. (1999). *Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini* [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine]: Law of Ukraine No. 996-XIV of July 16, 1999. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].
23. Mykhailyshyn, N. P. (2012). Sutnist zoboviazan ta yikh klasyfikatsiia: ekonomichni ta pravovi aspekty [The essence of liabilities and their classification: Economic and legal aspects]. *Ekonomika: realii chasu – Economics: Time Realities*, 2 (3), 130–135. Available at: <https://economics.op.edu.ua/files/archive/2012/No2/130-135.pdf>. [in Ukrainian].
24. Zatoka, T. V. (2011). Rozkryttia informatsii pro sposoby zabezpechennia vykonannia zoboviazan u zvitnosti: napriamy udoskonalennia [Disclosure of information on methods of securing the performance of obligations in reporting: Areas for improvement]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis*, 2 (20), 212–220. Available at: <https://pbo.ztu.edu.ua/article/download/43853/40554> [in Ukrainian].
25. Ometsinska, I. (2010). Sutnist zabezpechen, poriadok yikh vyznannia ta otsinky [The essence of provisions, the procedure for their recognition and measurement]. *Ekonomichnyi analiz – Economic Analysis*, 6, 285–288. Available at: https://econa.at.ua/Vypusk_6/ometsinska.pdf [in Ukrainian].
26. Khomyk, P. M., & Kulyk, M. A. (2012). Porivnialnyi analiz obliku zaborhovanosti pidpriemstva za P(S)BO ta MSFZ [Comparative analysis of enterprise debt accounting under national accounting standards and IFRS]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of Theory and Methodology of Accounting, Control and Analysis*, 3 (24), 503–510. Available at: <https://eztuir.ztu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3027/1/56.pdf> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 02.08.2026

Дата прийняття статті до публікації: 17.09.2026

Дата публікації статті: 30.09.2026